

Schluters geraffineerde dubbelspel

'De Dienstmeid Zerline', naar 'Die Erzählung der Magd Zerline' van Hermann Broch in regie van Jos van Kan, door Orkater. T/m 21-10 in Toneelschuur Haarlem; tournee t/m 16/12. Info: www.orkater.nl

De trombonist ontlokt verlangende klanken aan zijn instrument. "Slaapt u?", vraagt Ariane Schluter met warme maar dwingende stem, terwijl ze door een smalle doorgang in het decor algauw van hem naar het publiek blik, het verbaasde antwoord niet afwacht en, stevig de vloer opstappend, haar verhaal begint.

Schluter speelt een geraffineerd dubbelspel. Zij is de actrice die afhankelijk is van haar tekst en dienstbaar aan haar rol, maar goed weet hoe vorm te geven aan het levensverhaal van een dienstmeid die altijd een ondergeschikte was, als de beste wist hoe het huishouden te bestieren en ongemerkt de dingen naar haar hand te zetten.

Juist met zo'n grapje aan het begin - het 'slaapt u' tegen de trombone - gecombineerd met een klein pretlichtje in de ogen en de blik vol op de zaal, brengt Schluter je meteen in de ban van haar spel. En van het verhaal. Omdat je tegelijk de klanken van de trombone kunt uitleggen als het geluid van iemand die net in zijn eerste droom is gedommeld, en haar vraag als een bewuste inbreuk daarop, uit behoefte aan een praatpaal. Dit is toneel: meeslepend en tegelijk genoeg ruimte scheppend tussen personage en publiek om een vrije blik op het geheel te houden.

Het is niet niks wat dienstmeid Zerline te vertellen heeft. Zij beseft dat zij nooit het gedroomde leven zal leiden dat wel haar barones in de schoot is geworpen: geld en goed, maar vooral een vooraanstaande en liefhebbende echtgenoot, een pracht van een kind. En dat laatste nog wel van een zeer aantrekkelijke minnaar. Zoals Schluter met een valse slis 'Hildegard is een bastaard' zegt, klinkt door het misprijzende leedvermaak onmiskenbaar de jaloezie. Motief van de begeerte om de minnaar af te snoepen. Meer nog dan de lust, jeukt bij haar het verlangen bemind te worden in diens jachthuis. Om aldus op niveau te bedriegen.

Het verhaal van de Oostenrijkse schrijver Hermann Broch (1886-1951) speelt in een andere tijd, maar de gevoelens zijn universeel. Het rebelse van iemand die gedwongen is tot een keurslijf, terwijl het in haar brandt en woedt. Het tijdloze is fraai verwerkt in het strakke lijnenspel van het decor (Michiel Voet), waar doorkijkjes tussen met art-deco-achtige patronen beklede zuilen knipogen naar het voyeuristische van een dienstbode in een groot huis. Subtiel verraadt haar kostuum (Dorien de Jonge) het sensuele van Zerline: een blouse met hooggesloten kraagje maar opengewerkt lijfje, en een overgooiër die net het zicht op de borsten belet.

Het is een mooie vormgeving van een zinnelijke voorstelling. Met soms teder en dan weer elkaar opschrikkend samenspel tussen trombonist (Koen Kaptijn) en actrice, versterkt door dromerig pianospel en het gebalk van een bronstig hert op de achtergrond.

Door Hanny Alkema

20 oktober 2006